

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ VALSTYBINĘ DUOMENŲ APSAUGOS INSPEKCIJĄ

2020-11-17 Nr. 4D-2020/1-1436

Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga 2020-11-06 gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą ir skundo papildymo dokumentus dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos (toliau vadinama ir – Inspekcija, VDAI) pareigūnų galimai netinkamų veiksmų (neveikimo), vykdančiam Seimo kontrolieriaus 2020-10-06 pažymos Nr. 4D-2020/1-915 (toliau vadinama ir – 2020-10-06 pažyma) 16.3 punkte pateiktą rekomendaciją ir 2020-11-06 raštu Nr. 2R-5495 (2.13.E) teikiant Pareiškėjui papildomus paaiškinimus (informaciją).

2. Skunde ir skundo papildymo dokumentuose, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „VDAI [direktorius], reaguodamas į [2020-10-06 pažymą], mane informavo, kad nuo šiol mano prašymų netenkina, jei nebus pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

2.2. „[...] VDAI [...] ėmėsi naujų priemonių, kaip apsunkinti informacijos prieinamumą ir suvaržyti mano teises. [...] Iki šiol VDAI nekėlė tokio reikalavimo [...]“.

2.3. „Atsižvelgiant į tai, kad VDAI taikomi nauji apribojimai dėl mano prašymų nagrinėjimo susiję tik su tuo, jog kritikavau VDAI ir jos pareigūnų veiklą [...], ir nėra naujų pakeitimų teisės aktuose, [...] laikau, kad VDAI naujais ribojimais persekioja mane už pagrįstą kritiką.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo: „[...] pateikti poziciją, ar VDAI imasi perteklinio ir / ar nepagrįsto mano teisių suvaržymo ir / ar apsunkinimo, atsakant į mano prašymus teikiamus jiems žinomu mano korespondencijos el. pašto adresu? [...] ar iki šiol VDAI teisėtai priėmė nagrinėti mano prašymus, nors su tokiu reikalavimu susiję teisės aktai nepakito?“

4. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigoje 2020-07-13 gavus Pareiškėjo skundą ir skundo papildymo dokumentus dėl VDAI pareigūnų veiksmų (neveikimo), pavėluotai pateikus atsakymą į Pareiškėjo 2020-05-08 kreipimosi raštą dėl 2020-03-30 skundo tyrimo VDAI medžiagos (informacijos) pateikimo bei netinkamai informavus Pareiškėją apie 2019-11-18 ir 2020-01-31 skundų tyrimo eigą, buvo atliktas tyrimas ir 2020-10-06 surašyta pažyma Nr. 4D-2020/1-915 (2020-10-06 pažyma)

Seimo kontrolierius 2020-10-06 pažymoje, be kita ko, rekomendavo VDAI:

pateikti Pareiškėjui papildomus paaiškinimus raštu, nurodant, kokia tvarka ir terminais asmenims teikiama VDAI turima informacija (dokumentai), susijusi su asmenų skundų tyrimo medžiaga, bei asmenys informuojami apie jų skundų tyrimo eigą ir skundų nagrinėjimo terminų

pratęsimą (2020-10-06 pažymos 16.3 punktą).

5. Atsižvelgiant į 2020-10-06 pažymos 16.3 punkte pateiktą rekomendaciją, VDAI 2020-11-06 raštu Nr. 2R-5495 (2.13.E) pateikė Pareiškėjui atsakymą, kuriame nurodyta:

5.1. „[...] Vykdydami Seimo kontrolieriaus pažymos 16.3 punkte pateiktą rekomendaciją, šiuo raštu informuojame, kad, nepaisant to, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 23 straipsnio 1 dalimi, Inspekcija skundus dėl 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR), šio įstatymo ir kitų įstatymų, reglamentuojančių asmens duomenų ir (ar) privatumo apsaugą, pažeidimų nagrinėja šių teisės aktų ir priežiūros institucijos nustatyta tvarka, Inspekcija, atsižvelgdama į Seimo kontrolieriaus pažymoje nurodytus motyvus, atsakymus į asmenų prašymus pateikti skundo nagrinėjimo metu gautos medžiagos kopiją teiks Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 „Dėl Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“, 25 punkte nustatytu terminu, t. y. per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo Inspekcijoje dienos.“

5.2. „Atsižvelgiant į tai, kad prašymų pateikti skundo nagrinėjimo metu gautos medžiagos kopiją nagrinėjimui taikomos Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės, informuojame, kad tokie prašymai bus tenkinami tik tuomet, jeigu jie bus pasirašyti. Atkreipiame Jūsų dėmesį į tai, kad vadovaujantis minėtų taisyklių 19 punktu, prašymas raštu, atsiųstas institucijai elektroninėmis priemonėmis, turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą. Atsižvelgiant į tai, informuojame, kad Jūsų prašymai pateikti elektroniniu paštu, tačiau nepasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu nebus tenkinami. Jūsų patogumui, informuojame, kad tokius prašymus galite Inspekcijai teikti naudojantis elektroninėmis paslaugomis. Taip pat prašytume naudoti Inspekcijos parengtą prašymo suteikti informaciją ar išduoti dokumentus formą, kurią galite rasti šiuo adresu: <https://vdai.lrv.lt/lt/paslaugas>.“

5.3. „Apie skundo nagrinėjimo eigą asmenys informuojami raštu vadovaujantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 30 straipsnio 1 dalimi, t. y. ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo skundo gavimo Valstybinėje duomenų apsaugos inspekcijoje dienos, informuojant, kokie veiksmai yra atlikti nagrinėjant skundą, t. y. į kokius asmenis buvo kreiptasi skundo nagrinėjimo metu ir ar buvo gauti atsakymai.“

5.4. „Apie skundo nagrinėjimo termino pratęsimą vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi asmenys informuojami raštu prieš pasibaigiant 4 mėnesių terminui, pateikiant termino pratęsimo priežastis.“

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Europos Sąjungos teisės aktai, Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai:

6.1. *Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (BDAR)* nustatyta:

„(129) siekiant užtikrinti nuoseklią šio reglamento taikymo stebėseną ir jo vykdymą visoje Sąjungoje, priežiūros institucijos kiekvienoje valstybėje narėje turėtų vykdyti tas pačias užduotis ir naudotis tais pačiais veiksmingais įgaliojimais, [...] [...] Priežiūros institucijų įgaliojimais turėtų būti naudojamosi laikantis atitinkamų procedūrinių apsaugos priemonių, nustatytų Sąjungos ir valstybės narės teisėje, nešališkai, sąžiningai ir per pagrįstą laikotarpį. Visų pirma kiekviena priemonė turėtų būti tinkama, būtina ir proporcinga siekiant užtikrinti šio reglamento laikymąsi, atsižvelgiant į kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes, [...] ir taikoma taip, kad atitinkami asmenys nepatirtų bereikalingų išlaidų ir pernelyg didelių nepatogumų.“

57 straipsnio 2 dalis – „Kiekviena priežiūros institucija palengvina 1 dalies f punkte nurodytų skundų pateikimą, pavyzdžiui, pateikdama skundo pateikimo formą, kurią taip pat galima užpildyti elektroniniu būdu, suteikdama galimybę naudotis ir kitomis ryšio priemonėmis.“

6.2. Seimo kontrolierių įstatyme nustatyta:

12 straipsnis – „1. Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje. [...]“

20 straipsnio 3 dalis – „Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją) privalo nagrinėti institucija ir įstaiga ar pareigūnas, kuriems toks siūlymas (rekomendacija) adresuojamas, ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti Seimo kontrolierių. Informacija Seimo kontrolieriui pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.“

6.3. Viešojo administravimo įstatyme nustatyta:

1 straipsnio 2 dalis – „Šio įstatymo antrojo ir trečiojo skyrių nuostatos viešojo administravimo subjektams, atliekantiems funkcijas pagal kituose įstatymuose, Europos Sąjungos teisės aktuose ar Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatytą tvarką, taikomos tiek, kiek jų veiklos priimant administracinius sprendimus, teikiant administracines paslaugas, priimant ir nagrinėjat prašymus ar skundus nenustato kiti tokią veiklą reglamentuojantys įstatymai, Europos Sąjungos teisės aktai ar Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys.“

3 straipsnis – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 13) *išsamumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nuroydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį [...]“

11 straipsnis – „3. Prašymas ar skundas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo, kito įstatymų nustatytą specialų statusą turinčio fizinio asmens sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu: 1) nėra galimybės prašymą ar skundą teikiančią asmenį identifikuoti arba patikrinti prašymo ar skundo autentiškumą [...]“

6.4. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme nustatyta:

8 straipsnis – „2. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos veikla grindžiama teisėtumo, nešališkumo, viešumo, profesionalumo atliekant savo funkcijas principais. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, atlikdama Reglamente (ES) 2016/679 nustatytas priežiūros institucijos užduotis ir šiame įstatyme jai nustatytas funkcijas bei priimdama sprendimus dėl jų atlikimo, yra nepriklausoma. Jos teisės gali būti suvaržytos tik įstatymų. 3. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Seimo nariai ir kiti pareigūnai, politinės partijos ir politinės organizacijos, asociacijos, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys neturi teisės Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, jos vadovui, valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, daryti jokio politinio, ekonominio, psichologinio, socialinio spaudimo ar kitokio neteisėto poveikio. Kišimasis į Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos veiklą užtraukia įstatymų nustatytą atsakomybę. [...]“

9 straipsnio 1 dalis – „Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai vadovauja Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktorius.“

23 straipsnio 1 dalis – „Priežiūros institucija nagrinėja skundus dėl Reglamento (ES) 2016/679, šio įstatymo ir kitų įstatymų, reglamentuojančių asmens duomenų ir (ar) privatumo apsaugą, pažeidimų šių teisės aktų ir priežiūros institucijos nustatyta tvarka.“

24 straipsnis – „3. Skundą raštu galima pateikti tiesiogiai atvykus į priežiūros instituciją, atsiunčiant paštu arba elektroninėmis priemonėmis. [...] 5. Skunde nurodoma: [...] 7) pareiškėjo ar jo atstovo, jeigu jis yra, parašas; skundas, kuris pateikiamas elektroninėmis priemonėmis, turi būti pasirašytas pareiškėjo ar jo atstovo, jeigu jis yra, kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą. [...]“

25 *straipsnis* – „Anoniminiai skundai nenagrinėjami, jeigu Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktorius arba žurnalistų etikos inspektorius nenusprendžia kitaip.“

6.5. Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 patvirtintose *Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse* reglamentuojama:

1 *punktas* – „Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės (toliau – Taisyklės) reglamentuoja prašymų ir skundų nagrinėjimą ir asmenų aptarnavimą viešojo administravimo subjektuose (toliau – institucijos). Nagrinėjant prašymus ir skundus, Taisyklių nuostatos taikomos tiek, kiek tų klausimų nereglamentuoja specialieji įstatymai, tiesiogiai taikomi Europos Sąjungos teisės aktai, ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys ar jų pagrindu priimti teisės aktai.“

13 *punktas* – „Prašymas ir skundas raštu turi būti: [...] 13.3. asmens pasirašytas.“

19 *punktas* – „Prašymas raštu, atsiųstas institucijai elektroninėmis priemonėmis, turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą.“

6.6. Vyriausybės 2019-07-17 nutarimu Nr. 753 patvirtintuose *Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nuostatuose* reglamentuojama:

22 *punktas* – „Inspekcijos direktorius: [...] 22.2. sprendžia Inspekcijos kompetencijai priskirtus klausimus, asmeniškai atsako už jai nustatytų veiklos tikslų pasiekimą ir funkcijų atlikimą, Inspekcijos veiklos planavimą bei organizavimą; 22.3. sprenddamas savo kompetencijai priskirtus klausimus, priima įsakymus ir kontroliuoja, kaip jie vykdomi; [...]“

Skundo tyrimui reikšminga teismų praktika

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

7.1. Konstitucinis Teismas 2011-06-23 sprendime, be kita ko, yra konstatavęs:

„[...] Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinio teisinės valstybės principo negalima aiškinti kaip įtvirtinto tik Konstitucijos preambulėje; neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas; konstitucinis proporcingumo principas yra vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas (inter alia Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. gegužės 28 d., 2010 m. lapkričio 9 d. nutarimai). [...]“

7.2. Konstitucinis Teismas 2007-05-05 nutarime, be kita ko, yra konstatavęs:

„[...] [...] pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu, jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusių teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu, tačiau tada, kai Konstitucija nereikalauja, kad tam tikri su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susiję santykiai būtų reguliuojami įstatymais, juos galima reguliuoti ir poįstatyminiais teisės aktais (inter alia žmogaus teisių įgyvendinimo procesinius (procedūrinius) santykius ir pan.). Antai kai kada poreikį įstatymų nustatytą teisinį reguliavimą detalizuoti ir sukonkretinti poįstatyminiuose teisės aktuose gali lemti būtinumas teisėkūroje remtis specialiomis žiniomis ar specialia (profesine) kompetencija (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas). Tačiau (tai savo aktuose taip pat ne kartą yra pabrėžęs Konstitucinis Teismas) jokiomis aplinkybėmis poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti asmens teisės atsiradimo sąlygų, riboti teisės apimties; poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti ir tokio su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susijusių santykių teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytuoju įstatyme. [...]“

7.3. Konstitucinis Teismas 2004-12-13 nutarime, be kita ko, yra konstatavęs:

„[...] Asmenį, kuris paklūsta teisei, laikosi įstatymų reikalavimų, saugo ir gina Konstitucija. Šios nuostatos nepaisymas reikštų, kad nukrypstama ir nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo. [...]“

8. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika:

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT) 2012-03-01 nutartyje (administracinė byla Nr. A502-1605/2012), be kita ko, yra konstatavęs:

„[...] Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą [...]. Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A10-655/2005). Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – ir Viešojo administravimo įstatymas) 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, [...], taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. [...]. [...] kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.). [...].“

Tyrimo išvados

9. Pareiškėjas skundėsi Seimo kontrolieriui dėl VDAI pareigūnų galimai netinkamų veiksmų (neveikimo), vykdant 2020-10-06 pažymos 16.3 punkte pateiktą rekomendaciją ir 2020-11-06 raštu Nr. 2R-5495 (2.13.E) (toliau vadinama – Raštas) teikiant Pareiškėjui papildomus paaiškinimus (informaciją).

Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją) privalo nagrinėti institucija ir įstaiga ar pareigūnas, kuriems toks siūlymas (rekomendacija) adresuojamas, ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti Seimo kontrolierių.

Remiantis šia teisės norma, institucijoms ir įstaigoms yra nustatyta imperatyvi pareiga apsvarstyti Seimo kontrolieriaus teikiamas rekomendacijas.

9. Kas sietina su 2020-10-06 pažymos 16.3 punkte pateiktos rekomendacijos nagrinėjimu (pažymos 4 punktas), pažymėtina, kad VDAI laiku, t. y., nepraleisdama Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyto 30 dienų termino (pažymos 6.2 punktas), ir tinkamai, t. y., laikydamosi *išsamumo, gero administravimo* principų (pažymos 6.3 ir 8 punktai), Raštu pateikė Pareiškėjui papildomus paaiškinimus, informuodama apie tai, kokia tvarka ir terminais asmenims teikiama VDAI turima informacija (dokumentai), susijusi su asmenų skundų tyrimo medžiaga (pažymos 5.1 punktas), asmenys informuojami apie jų skundų tyrimo eigą (pažymos 5.3 punktas) bei skundų nagrinėjimo terminų pratęsimą (pažymos 5.4 punktas).

10. VDAI Rašte taip pat pažymėjo, kad, atsižvelgiant į tai, jog prašymų pateikti skundo nagrinėjimo metu gautos medžiagos kopiją nagrinėjimui taikomos Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės (toliau vadinama – Taisyklės), tokie kreipimosi raštai bus tenkinami tik tuomet, jeigu jie bus pasirašyti (pažymos 5.2 punktas).

Šiame kontekste Seimo kontrolierius visų pirma atkreipia Pareiškėjo dėmesį į tai, kad, pagal Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (BDAR) įtvirtintas nuostatas, priežiūros institucijų įgaliojimais turėtų būti naudojamosi nešališkai, sąžiningai ir per pagrįstą laikotarpį, kiekviena priemonė turėtų būti tinkama, būtina ir proporcinga siekiant užtikrinti BDAR laikymąsi ir taikoma taip, kad atitinkami asmenys nepatirtų pernelyg didelių nepatogumų. Be to, kiekviena priežiūros institucija turi palengvinti jai adresuotų skundų pateikimą, pavyzdžiui, pateikdama skundo pateikimo formą, kurią taip pat galima užpildyti elektroniniu būdu, suteikdama galimybę naudotis ir kitomis ryšio priemonėmis (pažymos 6.1 punktas).

Vadovaujantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo (toliau vadinama – ADTAĮ) 8 straipsnio 2 dalyje įtvirtintomis teisės normomis, VDAI veikla turi būti grindžiama teisėtumo, nešališkumo, viešumo, profesionalumo atliekant savo funkcijas principais ir VDAI, atlikdama BDAR nustatytas priežiūros institucijos užduotis ir šiame įstatyme jai nustatytas funkcijas bei priimdama sprendimus dėl jų atlikimo, yra nepriklausoma. Atitinkamai, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Seimo nariai ir kiti pareigūnai, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys neturi teisės VDAI, jos vadovui, valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, daryti jokio politinio, ekonominio, psichologinio, socialinio spaudimo ar kitokio neteisėto poveikio (ADTAĮ 8 straipsnio 3 dalis).

Seimo kontrolierius pažymi, kad ADTAĮ 24 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog skundą raštu galima pateikti tiesiogiai atvykus į priežiūros instituciją, atsiunčiant paštu arba elektroninėmis priemonėmis. To paties teisės akto 24 straipsnio 5 dalies 7 punkte reglamentuojama, kad skunde, be kita ko, turi būti nurodomas pareiškėjo ar jo atstovo, jeigu jis yra, parašas, o skundas, kuris pateikiamas elektroninėmis priemonėmis, turi būti pasirašytas pareiškėjo ar jo atstovo, jeigu jis yra, kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą. Taigi, įstatyminiu lygmeniu yra įtvirtinta asmens, teikiančio VDAI skundus (taip pat ir tuos skundus, kurie teikiami institucijai elektroninėmis priemonėmis), pareiga tinkamai juos pasirašyti. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucinis Teismas savo doktrinoje yra akcentavęs, jog „asmenį, kuris paklūsta teisei, laikosi įstatymų reikalavimų, saugo ir gina Konstitucija. Šios nuostatos nepaisymas reikštų, kad nukrypstama ir nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo“ (pažymos 7.3 punktas).

Pagal ADTAĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nuostatas, priežiūros institucija (VDAI) nagrinėja skundus dėl BDAR, ADTAĮ ir kitų įstatymų, reglamentuojančių asmens duomenų ir (ar) privatumo apsaugą, pažeidimų šių teisės aktų ir priežiūros institucijos nustatyta tvarka.

Vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje įtvirtintomis teisės normomis, šio įstatymo nuostatos viešojo administravimo subjektams, atliekantiems funkcijas pagal kituose įstatymuose, Europos Sąjungos teisės aktuose ar Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatytą tvarką, taikomos tiek, kiek jų veiklos priimant administracinius sprendimus, teikiant administracines paslaugas, priimant ir nagrinėjant prašymus ar skundus nenustato kiti tokią veiklą reglamentuojantys įstatymai, Europos Sąjungos teisės aktai ar Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. Atitinkamai, Taisyklių 1 punkte reglamentuojama, kad nagrinėjant prašymus ir skundus, Taisyklių nuostatos taikomos tiek, kiek tų klausimų nereglamentuoja specialieji įstatymai, tiesiogiai taikomi Europos Sąjungos teisės aktai, ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys ar jų pagrindu priimti teisės aktai.

Pažymėtina, kad, pagal Viešojo administravimo 11 straipsnio 3 dalies 1 punkte įtvirtintas teisės normas, prašymas ar skundas gali būti nenagrinėjamas, jeigu nėra galimybės prašymą ar skundą teikiančią asmenį identifikuoti arba patikrinti prašymo ar skundo autentiškumą. Vadovaujantis Taisyklių 13.3 punkte įtvirtintomis nuostatomis, prašymas ir skundas raštu turi būti asmens pasirašytas. To paties teisės akto 19 punkte reglamentuojama, kad prašymas raštu, atsiųstas institucijai elektroninėmis priemonėmis, turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu arba suformuotas elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą. Taigi, pirmiau minėtose Viešojo administravimo įstatymo, Taisyklių nuostatose yra įtvirtinta asmens, teikiančio valstybės institucijai prašymus raštu (įtraukiant ir tuos prašymus, kurie siunčiami institucijai elektroninėmis priemonėmis), pareiga tinkamai pasirašyti savo prašymą ir institucijos diskrecijos teisė nenagrinėti asmens prašymo, jeigu pagal pateiktus duomenis nėra galimybės nustatyti asmens tapatumo ar patikrinti kreipimosi rašto autentiškumą.

Remiantis ADTAĮ 9 straipsnio 1 dalies, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nuostatų 22.2 ir 22.3 punktais, VDAI vadovauja direktorius, kuris, be kitų funkcijų, sprendžia VDAI kompetencijai priskirtus klausimus, asmeniškai atsako už jai nustatytų veiklos tikslų pasiekimą ir funkcijų atlikimą, VDAI veiklos planavimą bei organizavimą, sprenddamas savo kompetencijai priskirtus klausimus, priima įsakymus ir kontroliuoja, kaip jie vykdomi. Šiame kontekste taip pat

atkreiptinas dėmesys į Konstitucinio Teismo doktriną, kurioje akcentuota, kad „[...] pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu, jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusių teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu, tačiau tada, kai Konstitucija nereikalauja, kad tam tikri su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susiję santykiai būtų reguliuojami įstatymais, juos galima reguliuoti ir poįstatyminiais teisės aktais (*inter alia* žmogaus teisių įgyvendinimo procesinius (procedūrinius) santykius ir pan.)“ ir kad „[...] jokiais aplinkybėmis poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti asmens teisės atsiradimo sąlygų, riboti teisės apimties; poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti ir tokio su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susijusių santykių teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytu įstatyme“ (pažymos 7.2 punktą).

Taigi, atkreipiant dėmesį į pirmiau minėtus ADTAI įstatyme įtvirtintus VDAI veiklos teisėtumo, profesionalumo, nepriklausomumo principus, VDAI direktorius (kaip institucijos vadovas), nagrinėdamas minėto pobūdžio prašymus privalo taikyti Viešojo administravime, Taisyklėse reglamentuojamas bendrąsias kreipimosi raštų nagrinėjimo viešojo administravimo institucijose (įstaigose) nuostatas, turi įgaliojimus VDAI nustatyti specialią prašymų teikimo, nagrinėjimo VDAI tvarką, taip pat keisti nustatytą tvarką. Vis dėlto pabrėžtina, kad nustatyti pakeitimai negali prieštarauti imperatyvioms įstatymų nuostatomis ir riboti žmogaus teisių labiau nei tai numatyta įstatymuose.

Pagal ADTAI 25 straipsnyje įtvirtintas nuostatas, anoniminiai skundai nenagrinėjami, jeigu VDAI direktorius nenusprendžia kitaip. Jeigu institucija priima nagrinėti asmens nepasirašytą skundą / prašymą (pavyzdžiui, tais atvejais, kai institucijai pakanka skunde / prašyme pateiktos informacijos tyrimui atlikti), tokiu atveju jai tenka atsakomybė, nepažeidžiant skundą / prašymą pateikusių asmens teisėtą lūkesčių principo, skundą / prašymą išnagrinėti tinkamai ir laiku (teisės aktų nustatyta tvarka bei terminais). Konstitucinis Teismas savo doktrinoje taip pat yra pažymėjęs, kad Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad „[...] neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai yra teisėtą lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas [...]“ (pažymos 7.1 punktą).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuoti, kad VDAI nepagrįstai taiko teisės aktuose įtvirtintas nuostatas, susijusias su reikalavimu asmenims pasirašyti VDAI teikiamus prašymus / skundus (taip pat ir tuos, kurie teikiami elektroninėmis priemonėmis), Seimo kontrolieriaus įsitikinimu, nėra pagrindo.

Dėl konkrečių paaiškinimų, susijusių su Taisyklių minėtų nuostatų VDAI taikymu, Pareiškėjui tikslinga nustatyta tvarka kreiptis į VDAI.

11. Apibendrinant, Pareiškėjo skundas dėl VDAI pareigūnų veiksmų (neveikimo), vykdančių 2020-10-06 pažymos 16.3 punkte pateiktą rekomendaciją ir Raštu teikiant Pareiškėjui papildomus paaiškinimus (informaciją), atmestinas, nenustačius VDAI veikloje biurokratizmo ir (arba) piktnaudžiavimo požymių.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

12. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

X skundą dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pareigūnų veiksmų (neveikimo), vykdančių Seimo kontrolieriaus 2020-10-06 pažymos Nr. 4D-2020/1-915 16.3 punkte pateiktą rekomendaciją ir 2020-11-06 raštu Nr. 2R-5495 (2.13.E) teikiant Pareiškėjui papildomus paaiškinimus (informaciją), atmesti.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas